

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

ספר יהושע פרק ו

הקפת העיר יריחו, וכיבושה בשבת

ראשי פרקים

סיבוב חומת יריחו ✦ כיבוש העיר והחרם על השלל ✦ מנעולים של ברזל ובריחים של נחושת ✦ מבחינה רוחנית המערכה הסתיימה ✦ כל השביעין חביבין ✦ שופרות היובלים ✦ הקפת העיר ללא מלחמה ✦ השופר שבו תקע יהושע ✦ כיבוש יריחו היה בשבת ✦ רכישת בית מגוי בשבת ✦ מלחמת הטרכטורים בקיבוץ שעלבים ✦ מלחמת יריחו היא המפתח

פרק ו

ציווי ה' על הקפת יריחו

"ויריחו סגרת ומסגרת מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא: ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל: וסבתם את העיר כל אנשי המלחמה הקיף את העיר פעם אחת לה תעשה ששת ימים: ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים לפני הארון וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים והכהנים יתקעו בשופרות: והיה במשך בקרן היובל בשמעכם קשמעכם את קול השופר יריעו כל העם תרועה גדולה ונפלה חומת העיר תחתיה ועלו העם איש נגדו".

ציווי יהושע לעם

"ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אלהם שאו את ארון הברית ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות יובלים לפני ארון ה': ויאמרו ויאמר אל העם עברו וסבו את העיר והחלוץ יעבר לפני ארון ה': והיה כאמר יהושע אל העם ושבעה הכהנים נשאים שבעה שופרות היובלים לפני ה' עברו ונתקעו בשופרות וארון ברית ה' הלך אחריהם: והחלוץ הלך לפני הכהנים תקעי השופרות והמאסף הלך אחרי הארון הלוך ותקוע בשופרות: ואת העם צוה יהושע לאמר לא תריעו ולא תשמיעו את קולכם ולא יצא מפיכם דבר עד יום אמרי אליכם הריעו והריעתם: ויסב ארון ה' את העיר הקף פעם אחת ויבאו המחנה ולינו במחנה".

תיאור ההקפות עד נפילת החומה

"וישכם יהושע בבקר וישאו הכהנים את ארון ה': ושבעה הכהנים נשאים שבעה שופרות היובלים לפני ארון ה' הלכים הלוך ונתקעו בשופרות והחלוץ הלך לפניהם והמאסף הלך אחרי ארון ה' הולך הלוך ותקוע בשופרות: ויסבו את העיר ביום השני פעם אחת וישבו המחנה לה עשו ששת ימים: והיה ביום השביעי וישקמו כעלות השחר ויסבו את העיר כמשפט הזה שבע פעמים רק ביום ההוא סבבו את העיר שבע פעמים: והיה בפעם השביעית תקעו הכהנים בשופרות ויאמר יהושע אל העם הריעו כי נתן ה' לכם את העיר".

בציווי על החרם והצלת רחב

"והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה' רק רחב הזונה תחיה היא וכל אשר אתה בבית כי החבאתה את המלאכים אשר שלחנו: ורק אתם שמרו מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם ושמתם את מחנה ישראל לחרם ועכרתם אותו: וכל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לה' אוצר ה' יבוא".

כיבוש יריחו והחרמתה

"וירע העם ויתקעו בשופרות ויהי כשמע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפל החומה תחתיה ויעל העם העירה איש נגדו וילכדו את העיר: ויחרימו את כל אשר בעיר מאיש ועד אשה מנער ועד זקן ועד שור ושה וחמור לפי חרב: ולשנים האנשים המרגלים את הארץ אמר יהושע באו בית האשה הזונה והוציאו משם את האשה ואת כל אשר לה כאשר נשבעתם לה".

קיום ההבטחה לרחב

"ויבאו הנערים המרגלים ויציאו את רחב ואת אביה ואת אמה ואת אחיה ואת כל אשר לה ואת כל משפחותיה הוציאו ויניחום מחוץ למחנה ישראל: והעיר שרפו באש וכל אשר בה רק הכסף והזהב וכלי הנחשת והברזל נתנו אוצר בית ה': ואת רחב הזונה ואת בית אביה ואת כל אשר לה החיה יהושע ותשב בקרב ישראל עד היום הזה כי החביאה את המלאכים אשר שלח יהושע לרגל את יריחו".

קללת יהושע

"וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבבלו ויסדנה ובצעירו יציב דלתיה: והיה ה' את יהושע והיה שמעו בכל הארץ".

סיבוב חומת יריחו

יהושע נצטווה להקיף את חומות יריחו במשך ששה ימים, בכל יום פעם אחת, ושבע פעמים ביום השביעי. ה' ציוה שהעיר תוקף כשבעה כהנים תוקעים בשופרות, ארון הברית

כל השביעין חביבין

הביטוי 'ששת ימים' מזכיר לנו את מצוות השבת, "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְשֵׁשֶׁת כָּל מְלֹאכְתְּךָ: יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱלֹהֶיךָ"⁵.

המהר"ל במקומות אינספור מציין שהמספר שבע בתורה ובדברי חז"ל מייצג את עולם הטבע. ששת המספרים הראשונים מייצגים את הצד החומרי של עולם הטבע (כנגד שישה קצוות: מזרח, מערב, צפון, דרום, מעלה ומטה), והמספר השביעי את שלמותו. ששת ימי השבוע הם ימי החול, והיום השביעי הוא המקודש ומשלים את עולם הטבע. בדומה לזה, גם בשנות השמיטה: שש שנים של עבודת האדמה, והשנה השביעית מקודשת לה'. בשנות היובל נכפל התהליך שבע פעמים, ושנת החמישים היא מעל כולן. בדומה לזה, שבעת המינים מייצגים את שבח ארץ ישראל מבחינה חומרית, גוי חייב בשבע מצוות בני נח, ועוד. וכבר עמדו חז"ל⁶ על מעלתו הייחודית של המספר שבע, וכך דרשו:

"כל השביעין חביבין לעולם, למעלה השביעי חביב - שמים ושמי השמים ורקיע ושחקים זכול ומעון וערבות, וכתוב: 'סולו לרוכב בערבות ביה שמו' (תהלים סח, ה), בארצות שביעית חביבה - ארץ אדמה ארקא גיא ציה נשיה תבל, וכתוב: 'והוא ישפוט תבל בצדק ידין לאומים במישרים'⁷ (תהלים צו, ט), בדורות שביעית חביב - אדם שת אנוש קינן מהללאל ירד חנוך, וכתוב: 'זיתהלך חנוך את האלקים' (בראשית ה, כב), באבות שביעי חביב - אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם משה, וכתוב: 'ומשה עלה אל האלקים' (שמות יט, ג), בכנים השביעי חביב, שנאמר: 'דוד הוא השביעי', במלכים השביעי חביב - שאול איש בושת דוד שלמה רחבעם אביה אסא, וכתוב: 'ויקרא אסא אל ה' (דברי הימים ב' יד, י), בשנים שביעי חביב, שנאמר: 'והשביעית תשמטנה ונטשתה' (שמות כג, יא), בשמיטין שביעי חביב, שנאמר: 'וקדשתם את שנת החמישים' (ויקרא כה, י), בימים שביעי חביב, שנאמר: 'ויברך אלקים את יום השביעי' (בראשית ב, ג), בחדשים שביעי חביב, שנאמר: 'בחדש השביעי באחד לחדש' (ויקרא כג, כד)".

המספר שבע מסמל את תפקידו בעולם, לרומם את עולם הטבע. זה תפקידו בחגי ישראל ובשבתות, ולכן המספר שבע תופס מקום מרכזי ביותר בתוכם, זה תפקידו בהדלקת המנורה וזה תפקידו בשוב עם ישראל לארץ נחלתו.

שופרות היובלים

הביטוי 'שופרות היובלים' מלמדנו לימוד נוסף. הרמב"ן⁸ מבאר, שיובל הוא לשון דרור וחופש, שכן בשנת היובל כל אדם יכול לגור בכל מקום שירצה, כי בשנה זו חוזרות הנחלות לבעליהן המקוריים. ובלשונו: "ואמר יובל היא, שבה יובל כל איש אל אחוזתו ואל משפחתו".

⁵ דברים ה, יג-יד.

⁶ ויקרא רבה כט, יא.

⁷ 'תבל' זו ארץ ישראל כמבואר בספרי דברים לז: "רבי שמעון בן יוחי אומר: 'תבל' זו ארץ ישראל, שנאמר: 'משחקת בתבל ארצו' (משלי ח, לא), למה נקרא שמה 'תבל', שהיא מתובלת בכל, שכל הארצות יש בזו מה שאין בזו ויש בזו מה שאין בזו, אבל ארץ ישראל אינה חסרה כלום, שנאמר: 'לא תחסר כל בה' (דברים ח, ט)".

⁸ ויקרא כה, יא.

מאחוריהם ומאחורי ארון הברית כל העם. בששת הימים הראשונים הקיף הארון ביחד עם כל ישראל את חומת יריחו בכל יום פעם אחת, וביום האחרון הקיפו ישראל שבע פעמים את העיר, ולאחר שנשמע קול השופר תוקע תקיעה גדולה הריעו ישראל וחומות העיר נפלו תחתיהן.

כיבוש העיר והחרם על השלל

לאחר נפילת חומות העיר החל כיבושה. עם ישראל הרג את אנשי העיר ובהמותיהם, מלבד בני משפחת רחב השוהים בביתה.

יהושע נהג ביריחו כדין עיר הנידחת: העיר נשרפה עם שללה¹, ונאסר לבנות את העיר שוב. בני משפחת רחב שהתחבאו בביתה הוצאו מהעיר לפני שריפתה, ולאחר שריפת העיר, קילל יהושע את מי שיבנה את העיר שנית ואמר שכל בניו ימותו בשעת הקמת העיר מחדש.

מנעולים של ברזל ובריחים של נחושת

פרקנו פותח בתיאור מצבה של יריחו ערב כיבושה, "וַיְרִיחוּ סִגְרָת וּמִסְגְּרָת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא"². בפשטות סגירת המעברים נבעה מחשש בני יריחו מפני בני ישראל. בני יריחו שמעו שבני ישראל יצאו ממצרים באותות ובמופתים ובכוונתם לרשת את ארץ כנען, ואף אגרותיו של יהושע לקריאה לשלום הגיעו לידיהם, וידעו שהאפשרות השניה היא מלחמה. הם סגרו את שערי העיר והגבירו את סידורי האבטחה על החומה כדי למנוע זליגה של מידע מסווג מחוץ לגבולות העיר לאחר פרשיית המרגלים שעוררה סערה גדולה בעיר. וכך מתרגם יונתן: "וַיְרִיחוּ אֲחִידָא הוֹת בְּדָשִׁין דְּפָרְזָלָא וּמִתְקַפָּא בְּעַבְרִין דְּנָחַשׁ מִן קְדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

יריחו היתה סגורה במנעולים של ברזל ובריחים של נחושת. וב"כלי יקר" שם מבואר, שהמילה 'דנחש' משמעותה נחושת וכישוף, ללמד שבני יריחו השתמשו בכוחות של כישוף וטומאה כדי להגן על העיר.

מבחינה רוחנית המערכה הסתיימה

ה' פונה ליהושע ואומר לו: "רָאָה נְתַתִּי בְּיָדְךָ אֶת יְרִיחוֹ וְאֶת מְלָכָהּ גְבוּרֵי הָחַיִל"³. השימוש בלשון עבר מלמדנו כי מבחינה רוחנית המערכה הסתיימה והתוצאות ברורות, וכעת נותר רק לממש בתחתיות ארץ את כיבוש העיר, ולשם כך באה הדרכה מעשית, "וְסַבְתֶּם אֶת הָעִיר לֵאלֹהֵי הָעִיר לְכָל אֲנָשֵׁי הַמְּלָחָמָה הַקֵּיף אֶת הָעִיר פְּעַם אֶחָת כֹּה תַעֲשֶׂה שֵׁשֶׁת יָמִים: וְשָׁבְעָה לְהַנִּים וְשָׂאוּ שְׁבָעָה שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים לְפָנֵי הָאָרוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִסְבְּוּ אֶת הָעִיר שִׁבְעַת פְּעָמִים וְהִלַּחְתֶּם וְתִקְעוּ בְּשׁוֹפְרוֹת"⁴.

¹ אולם, בניגוד לעיר הנידחת, כלי הזהב, הכסף הנחושת והברזל נתרמו למשכן ולא נשרפו.

² יהושע ו, א.

³ יהושע ו, ב.

⁴ יהושע ו, ג-ד.

על הפסוק: "וְאֵת הָעַם צָוָה יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר לֹא תִרְעוּ וְלֹא תִשְׁמִיעוּ אֶת קוֹלְכֶם וְלֹא יֵצֵא מִפִּיכֶם דָּבָר עַד יוֹם אֲמַרְי אֲלֵיכֶם הָרִיעוּ וְהָרִיעַתֶּם"¹¹, כותב רבי משה דוד וואלי בספרו "מזרח השמש":

"טעמו לפי פשוטו, כי בני יריחו היו מלעיגים ושוחקים עליהם, בראותם שקרבו אל העיר להלחם עלה לתפשה על ידי תקיעות וסיבובים, מבלי שישפכו עליה סוללה וכל שאר כלי המלחמה כמו שרגילים בדרך הנהוג, והיה נראה דבר זה להם של שחוק ושל היתול ושל כסילות, ולכן היו מלעיגים עליהם מעל החומה וקוראים אותם כסילים".

יושבי יריחו הביטו במתרחש מעבר לחומה וגיחכו, מה פשר התופעה הזאת, עושים 'סיבוב שערים' והולכים לישון, 'סיבוב שערים' נוסף והולכים לישון. כך במשך שבוע שלם, בדממת אלחוט, בלי לבנות דייק וברי לשפוך סוללה.

השופר שבו תקע יהושע

חז"ל¹² עומדים על שינוי הלשון בפסוקים. בתחילה נאמר: "וְהִפְתִּיחֵם יִתְקְעוּ בַשּׁוֹפָרוֹת"¹³, בלשון רבים, ואחר כך נאמר: "וְהָיָה בְּמִשְׁךָ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל כְּשֶׁמְעֶכֶם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר", בלשון יחיד, וכך דרשו:

"שתי קרניו של איל שופרות. בשל שמאל נשמע קולו [של] הקדוש ברוך הוא על הר סיני, שנאמר: 'וְהָיָה קוֹל הַשּׁוֹפָר' (שמות יא, ט).

וקרן של ימין הוא גדול מן השמאל, ועתיד לתקוע בו לעתיד לבא בקיבוץ של גלויות, שנאמר: 'וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בַּשּׁוֹפָר גְּדוֹל' (ישעיה כז, יג).

מדובר בשני קרניו של האיל שנאחז בסבך בזמן העקידה. קרנו השמאלית שמשה לתקיעה על הר סיני, וקרנו הימנית עתידה לשמש לעתיד לבוא, לימים שבהם יתקיים בנו "ותקע בשופר גדול לחרותנו".

התורה בהר סיני ניתנה בגבורה ומידת הגבורה שייכת לצד השמאלי. והקרן הימנית עתידה לשמש לתקיעה גדולה בעת קיבוץ הגלויות.

גרסא אחרת במדרש זה¹⁴, מביאה את הפסוק שלנו, "וְהָיָה בְּמִשְׁךָ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל", בנוגע לקרן השמאלית, וכך דרשו:

"קרניו של איל, של שמאל שתקע בו בהר סיני, שנאמר: 'וְהָיָה בְּמִשְׁךָ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל', ושל ימין שהיא גדולה משל שמאל, שהוא עתיד לתקוע בה לעתיד לבא, שנאמר: 'וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בַּשּׁוֹפָר גְּדוֹל וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ'".

לולא דמסתפינא הייתי אומר, שחז"ל מבקשים ללמדנו באזכור פסוק זה, שהשופר שבו תקע יהושע הוא המשך והשלמה לתקיעת השופר שהיתה בסיני, וסופה של תקיעה זו יהיה לעתיד לבוא כאשר יהיה ה' למלך על כל הארץ.

תקיעת השופר של יהושע היא אבן דרך משמעותית בנתיבי הגאולה, זהו קיבוץ הגלויות הראשון של עם ישראל, שיבת עולי

תפקידו של האיל ההולך בראש, להוביל את העדר למחוז חפצו, ומכאן שמו יובל=מוביל⁹, וכמוהו גם השופר תפקידו להשמיע קולו במגמה להוביל את שומעיו ולכנסם יחד.

כשם שבשנת היובל הכל מובל וחוזר למקומו, כך בשבוע עם ישראל לארצו הכל מובל וחוזר למקומו, בדומה לנחל הנקרא 'יובל', מפני שהוא זורם מטבעו למקומו.

הקפת העיר ללא מלחמה

ה"אברבנאל"¹⁰ מבאר מדוע נצטוו ישראל להקיף את העיר ללא מלחמה, וכה דבריו:

"וסבותם את העיר אנשי המלחמה הקיף את העיר וגו', ציווהו יתברך בזה, לפי שאנשי העיר לא יחשבו שהעם היה חלושי הלב, ומפני כן לא באו אל העיר ולא נגעו בה.

וגם כדי לערכב שכל האויבים בראותם אותם הולכים סביב העיר ולא ילחמו ולא יריעו, וכאשר עם זה יראו הפועל הנפלא הנעשה באחרונה, ידעו ויכירו כי יד ה' עשתה זאת".

אנשי המלחמה שבישראל הקיפו את העיר ולא העם כולו, כדי שלא יחשבו בני העיר שבני ישראל לא פותחים במלחמה מתוך חולשת הלב.

ועוד: ההליכה סביב סביב נועדה לעורר את תשומת ליבו של האויב לכך ש'משהו מתחיל', ולבסוף כאשר נפלו חומות העיר כולם הכירו שיד ה' היתה בזה וה' יתברך מלווה את ישראל ולוחם מלחמתם.

ובהמשך מבאר האברבנאל מדוע נצטוו בני ישראל לערוך את מלחמתם על יריחו באופן זה, וזו לשונו:

"והנה בחר האל יתברך בזה, לפי שהיתה יריחו העיר הראשונה אשר באו עליה אחר עלותם מהירדן, ורצה שכמו שהמלכים ועמי הארץ כולם שמעו הנס שנעשה להם במי הירדן, ככה ישמעו הנס שיעשה להם בארץ באותה עיר הראשונה, באופן שידעו ויכירו שה' נלחם לישראל, לא בחרב והנית כי אם ממכון שבתו, ושיבינו שבאמצעות התורה וארון הברית אשר ביניהם יכבשו העמים כולם, ואז תיפול עליהם אימתה ופחד עד יעבור עם ה'.

ולפי שכמו שהפועל הנסיי שעשה האל יתברך בבריאת העולם נעשה בששת הימים וביום השביעי שבת וינפש, ככה (כדי להראות העמים והשרים שכבישת יריחו הוא פעל אלקי רצוני על דרך פלא ונס ממין הבריאה הראשונה) ציוה שיעשו ההקפות שבעה בשבעת ימים ובשבעה כהנים ושבעה שופרות, לרמוז על שזה הפועל ממין אותו הפועל האלקי הראשון...".

עיקר כוחם של ישראל איננו בהמצאת אמצעי לחימה מתקדמים וכדו', אלא בהשראת השכינה שבתוכם. ארון ברית ה' הוא חרבם והתורה היא קשתם.

מלחמת יריחו מחזירה אותנו לראשית הבריאה, לששת ימי בראשית. כאשר עם ישראל שב לארצו, הבריאה כולה מתחדשת.

¹¹ יהושע ו, י.

¹² פרקי דרבי אליעזר פרק לא.

¹³ יהושע ו, ד.

¹⁴ ראה פרקי דרבי אליעזר (מהדורת היגר) פרק ל.

⁹ ראה רש"י שמות יט, יג.

¹⁰ אברבנאל יהושע פרק ו.

מלחמת הטרקטורים בקיבוץ שעלבים

סוגיה זו ודומותיה עמדו על הפרק בהזדמנויות שונות, והרי אחת מהן²²: קיבוץ שעלבים עלה על הקרקע ב"א מנחם אב תש"א, ערב שנת שמיטה תש"ב. בראשית שנת השמיטה תשכ"ו, בשבוע שלפני פרשת נח, נתבקשו בני הקיבוץ על ידי מפקדי הצבא לצאת ולחרוש אדמות בשטח ההפקר שליד הקיבוץ, על מנת להבטיח את אחיזתנו בשטח ההפקר, אשר מדינת ישראל וממלכת ירדן היו אמורות לחלק ביניהם על פי סיכומי ועדת שביתת הנשק שקמה לאחר מלחמת הקוממיות בשנים תש"ט-תש"י. במשך כל התקופה לא הגיעו הצדדים לסיכום, וחקלאי שעלבים ונחשון עיבדו חלק מאדמות השטח המפורז של עמק איילון שהיו בין זוג הקווים במפת הפסקת האש שסימנו את גבולות שטח ההפקר.

כאשר מפקד פיקוד מרכז, אלוף יוסף גבע המנוח, הורה לחרוש בעצם שנת השמיטה, עמדה לפני חברי קיבוץ שעלבים שאלה הלכתית קשה, שהופנתה לרב הקיבוץ הרב מאיר שלזינגר שליט"א: האם מותר לצאת ולחרוש? הרב נועץ ברב הצבאי הראשי לצה"ל, הרב שלמה גורן זצ"ל, וברבותיו - בעיקר הגרש"ז אורבך זצ"ל. התשובה היתה, שמכיוון שעל עסקי תבן וקש בישוב הסמוך לגבול מותר לצאת אף בשבת, כדי להבטיח הלאה את אחיזתנו באדמות שטח ההפקר, מותר לחרוש בשנת שמיטה.

בהתאם להוראת הצבא ובאישור הרבנים חרשו מיום שני בשבוע שלפני שבת פרשת נח, כ"ט תשרי תשכ"ו, בשטח ההפקר בין הקווים, הטרקטורים של קיבוץ שעלבים ושל קיבוץ נחשון, אשר נעזרו בטרקטורים מכל ישובי הסביבה - המספר הגיע לכדי 50 טרקטורים עם מחרשות. תוך כדי ביצוע החריש כל אותו השבוע נראו גם טרקטורים עם מחרשות בצד הירדני של שטח ההפקר - כ-40-30. במקביל גם כוחות צה"ל נערכו באיזור על מנת להגן על החקלאים במקרה של ירי מהצד הירדני. הטרקטורים חרשו, והגזרה היתה עדיין שקטה.

בערב שבת פרשת נח, ג' במרחשון תשכ"ו, לקראת הצהריים, הופיעו הרב שלמה גורן והאלוף גבע ופמלייתו למתן הוראות לקראת שבת לחקלאים ולחברי הקיבוץ. הרב גורן ציין כי לו היתה לו הזכות של יהושע בן נון כי אז היה אומר גם הוא: 'שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון' על מנת שהיום ימשך וכך יימנע חילול שבת...

בכל אופן נפסקה ההלכה שחייבים להמשיך לחרוש גם בשבת, וכך היה.

מלחמת יריחו היא המפתח

מלחמת יריחו היא המפתח לכיבוש ארץ ישראל כולה, ומכאן סגולותיה המיוחדות - מלחמה זו נעשית באותות ובמופתים ומזכירה לנו את ששת ימי בראשית, עקדת יצחק ומעמד הר סיני, ומשם אנו ממשיכים את הכניסה שלנו לארץ ישראל.

מצרים. ולעתיד לבוא, בגאולה האחרונה, נכון לנו קיבוץ גלויות גדול יותר, רחב יותר ומקיף יותר.

כיבוש יריחו היה בשבת

לפי חז"ל¹⁵, הקפות העיר יריחו החלו ביום ראשון, וכיבוש יריחו היה בשבת, ומבואר בספר "צרור המור"¹⁶, שמכיוון שהכיבוש היה בשבת לא תקעו בשופרות, אבל כאשר שמעו קול שופרו של ה' יתברך ידעו כי הותר להם הדבר והצטרפו אף הם לתקיעת השופר. שופרו של הקב"ה עורר את העם אל התרועה הגדולה.

בימינו אין תוקעים בשופר ביום ראש השנה שחל בשבת, גזרה מחשש שתוקע שלא יודע לתקוע היטב ילך למבין בדבר, ויטלטל את השופר ברשות הרבים במקום ללא עירוב, דבר המהווה חילול שבת. בתקופת יהושע עוד לא נגזרה הגזירה, ומבחינה הלכתית מותר היה לתקוע, אך בצעדיהם הראשונים על אדמת הקודש החמירו ישראל על עצמם אפילו בדבר קל שבקלים, כאבות הקדושים שהחמירו על עצמם אף בעירוב תבשילין¹⁷ על אף שנתקן בדורות מאוחרים יותר.

רכישת בית מגוי בשבת

העובדה שמלחמת יריחו התרחשה בשבת מלמדת דין מיוחד של המלמד על מעלתה המיוחדת של ארץ ישראל, והוא, שלקונה בית בארץ ישראל מגוי, מותר לומר לגוי לכתוב את שטר המכר בשבת, "ואף על גב דאמירה לעובד כוכבים שבות [-אסורה מדברי חכמים], משום ישוב ארץ ישראל לא גזור רבנן"¹⁸. וביאר רש"י: "משום ישוב ארץ ישראל - לגרש עובדי כוכבים, ולישב ישראל בה". הדרך להוסיף ולחזק את יישוב ארץ ישראל, היא באמצעות גירוש הגוי על ידי רכישת הבית ממנו, וחכמים התירו לעשות זאת בשבת. בירושלמי¹⁹ למדו הלכה זו מכיבוש יריחו, וזו לשונו:

"רבי יהושע בן לוי שאל לרבי שמעון בן לקיש: מהו ליקח בתים מן הגוי? ...בשבת מותר. כיצד הוא עושה? מראה לו כסיף של דינרין והגוי חותם ומעלה לארכיים [-לערכאות], שכן מצאנו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת".

מכך שמחללים שבת במלחמת מצוה לשם ישוב ארץ ישראל, למדו חכמים שמותר לומר לגוי בשבת לכתוב שטר לשם קניית בית בארץ ישראל²⁰. וביאר האדמו"ר מסוכצ'וב, שקנין בית בארץ ישראל הוא מקצת כיבוש הארץ, ולכן התירו אמירה לגוי לשם כך²¹.

¹⁵ ראה מדרש תנחומא נשא כח.

¹⁶ צרור המור פרשת ויחי.

¹⁷ ראה בראשית רבה צה, ג.

¹⁸ גיטין ח ע"ב.

¹⁹ ירושלמי מועד קטן פ"ב, ה"ד.

²⁰ ראה בענין זה שו"ת משפט כהן סימן קמו.

²¹ אגלי טל מלאכת טוחן אות לח סק"ו.

²² ראה המעין גליון 218 תמוז תשע"ו עמ' 62.